

Populizmus: furcsa perspektívák

VISSZHANG - LX. évfolyam, 24. szám, 2016. június 17.

Ádám Zoltán fals analógiákkal, csúsztatásokkal és félremagyarázásokkal teli cikkére próbálok reagálni (*Orbán Viktor Amerikában?*, *ÉS*, 2016/22., jún. 3.). A sokat ígérő cím egyfajta vádirat, melyben a szerző a már többször is szabadon újraválasztott magyar miniszterelnök politizálását próbálja az Egyesült Államok elnökségére ácsingozó New York-i ingatlanspekuláns nyakába varrni – és fordítva. Ez és sok minden más nem stimmel a 11 pontban megfogalmazott vitairatban.

Kezdjük a populizmussal egyrészt mint szitokszóval, másrészt mint díszítő jelzővel. A világsajtó a szót ráruházta a venezuelai Chávezre, a török Erdoganra, a lengyel Kaczyńskira, Orbán Viktorra, az orosz Putyinra és a harmadik világ különféle diktátoraira – nem szólva a nyugat-európai jobboldali pártok vezetőiről. Mindnyájan antiglobalisták és nemzeti érdekeik szószólói. Van, akinek az USA, vagy az ENSZ, vagy az EU, vagy az OPEC, vagy a militáns multikulturizmus nem tetszik. A díszítő jelző leginkább az álságos népboldogításról és az állami javak drasztikus újraelosztásáról szól. Noha ez a magyarázat távolról sem kielégítő, de indulásnak talán megjárja.

Miről van szó az Egyesült Államok belpolitikai világában? A szerző által leírt szimptomákkal nagyjából egyetértek, de az általa gorcsó alá vett Donald Trump és Bernie Sanders Vermont államot képviselő, de a szenátusban a demokratákkal szavazó, független szenátor jellemzésével nem. Kezdjük Donald Trumpgal. Az illető publikus bemutatkozása valóban egy több évig futó televíziós „reality show”-ban történt, amelyben a poén az volt, hogy a „Tanonc” program sikertelen aspiránsait nyilvánosan megalázta, mondván, „you are fired” – azaz több millió néző szeme láttára kirúgta a szerencsétleneket. Ez sokaknak tetszett, de sokaknak nem.

Történt a színes bőrű Obama elnök kormányzásának hetedik évében, azaz 2015-ben, hogy a republikánus pártban egyfajta légüres tér jött létre – mégpedig a következő elnökválasztás előtt másfél évvel. Miután sem a természet, sem a politika nem tolerál légüres teret, Trump bedobta a kalapját az elnöki utódlásra aspiráló republikánusok közé. Az utóbbiakból a tavalyi év végen már volt 17: tizenhat férfi és egy nő. Mindez a televíziós csatornáknak manna volt az égből, mert lehetőségük nyílt, hogy kéthetenként összecsdítsék az aspiránsokat egy többórás nyilvános vitára. Jómagam, mint egyfajta mazochista politológus, végignéztem az összes vitaestet.

A vitasorozat több mint gusztustalan volt. Az önjelölt aspiránsok egymást túlkiabálták, ócsárolták, és gyakran útszéli hangnemben nyilatkoztak egymásról. Előfordult például, hogy Marco Rubio, a floridai republikánus szenátor Trump nemi szervének feltehető dimenzióit kommentálta – és Trump az övét. A néző egyfajta alulmúlhatatlan árverésnek lehetett szenvedő tanúja. Az aspiránsok száma állandóan csökkent a heti közvélemény-kutatások következtében. A későbbiekben már csak heten voltak. Aztán jöttek az előválasztások, ahol az egyes szövetségi államokban regisztrált párttagok voksoltak a jelöltekre. Nota bene: ha egy államban harmincezer regisztrált republikánus szavazó volt, körülbelül egynegyedük ment el szavazni – főleg a párton belüli szélsőjobboldali kisebbség. Az utóbbiaknak a lehangosabb, legdurvább és melldöngető vitázó, Donald Trump volt a kedvencük. Vagy, ahogy az egyszeri római mondotta volt: si cloaca esses, maxima esses.

Nem részletezem Trump mondanivalóját, mert ezt már Ádám Zoltán nagyjából megtette. Amiről még nem szólt, hogy a republikánus párt különféle notabilitásai, ha óvatosan is, de lenyelték a békát, és már a júniusi pártkongresszus előtt az előszavazásokon befutó Trumpot támogatásukról biztosították. Közülük figyelemre méltó John McCain szenátor gondolatmenete. Szerinte „intézményeink megvédeneink minket

Trump kilengéseitől. Ott van a (jelenleg republikánus többségű) Kongresszus és a Legfelső Bíróság. Elvégre nem vagyunk Romániában.”

Más szóval Trump nem populista, hanem egy egomániás demagóg, akinek üres jelszavain kívül még elképzelése sincs arról, hogy valójában miről is szól az Egyesült Államok elnöksége. Ez az alkotmány védelmével kezdődik, és az ország nemzeti érdekeinek megvalósításával folytatódik. Mindez természetesen nem zavarja a Trump-hívó republikánus szavazókat. Noha országos szinten kevesebben vannak, mint a demokrata szavazók, a megválasztáshoz szükséges elektorok többsége három-négy „kulcsállamban” található, ahol Obama korábban jól szerepelt – és ez lenne Hillary Clinton öröksége 2016 novemberében.

Ezenkívül természetesen egyéb „fékek” is léteznek, hogy Trump ne jusson a Fehér Házba. Ellendrukkerekből van bőven az Egyesült Államokban. Ez eddig a tábornoki és admirálsi kontingens adott hangot tiltakozásának, hasonlóan nyilatkoztak a szövetségi államnak közigazgatásának apolitikus vezetői, a Wall Street szóvivői, különféle, a nemzetközi kereskedelem fenntartásában érdekelt cégcsoportok, a szakszervezetek, az afroamerikai társadalmi és vallási gyülekezetek, a vérig sértett spanyol ajkú milliokat képviselő szervezetek és a nők egyenjogúságát támogató szervezetek. Nem árt tudni, hogy a politikailag aktív harminc év alatti nemzedék jelenleg egyértelműen Sanders szenátor, de a későbbiekben a demokraták oldalán áll.

Mindezek fényében Trump állítólagos programjáról szóló és Ádám Zoltán szerint annak a magyar populistáknak címzett üzenete: „Üdv a klubban, Amerika; a Kárpát-medencéből küldjük üdvözlétünket a fájdalommentes gazdasági felemelkedés ígéretének és az etnonacionalista demagógia csábításának behódoló amerikaiak milliónak!” – nálam kiverte a biztosítékot. De az is, hogy „Trump demokratikus minősége nem sokban különbözik Orbán Viktorétól, Amerikában mégsem történhet meg mindaz, ami nálunk 2010 után végbement.”

A jelek szerint Ádám Zoltán képtelen felfogni, hogy legalábbis Churchill óta (lásd „blood, sweat and tears”) olyan politikus nem létezik, aki „fájdalmas” gazdaságpolitikát hirdetett az istenadtának. Ilyen kamikaze politikust nem ismer a történelem – meg szociálliberálist sem.

De térjünk vissza a cikkben említett egyetlen populistához – nevezetesen Bernie Sanders szenátorhoz. A dinamikus és demokrata körökben rendkívül népszerű öregúr valóban az. Sőt, volt hozzá mersze, hogy szocialistának hívja magát, aki egyfajta társadalmi forradalmat óhajt megvalósítani. Bámulatos energiával járja az országot és hirdeti populista krédóját az átlagosan húsz-harmincezer résztvevő megjelenésével tartott kampánybeszédei során. Noha biztos, hogy bukja a Hillary Clintonnal való versengést, az általa hirdetett politikai-gazdasági célkitűzések bizonyára beépülnek a Clinton-kampány célkitűzéseibe. És horribile dictu: a Sanders-kampány – alapjában véve szociáldemokrata – gondolatai nem idegenek az Orbán-kormány célkitűzéseitől. Az persze más lapra tartozik, hogy mindezt hogy és mikor (ha egyáltalán) lesz megvalósítva. Ezt majd a 2018-as magyar választópolgárok döntenek el, nem én.

Összefoglalva: akármennyire hasznos is a demagóg Donald Trump tevékenységének bemutatása, az effajta másod-harmadkézből összeeszkábált információk nem kvadrálnak a tényekkel – még kevésbé a hazai politikusok lepopulistázásával. Ezt régen agitpropnak hívták, amire nincs szükség manapság.

(A szerző Professor of Political Science Emeritus, The University of Connecticut)